

"For teologiens sag og brødrenes frelse".

Af sognepræst Thomas Reinholdt Rasmussen

Den 31. oktober 1517 skulle Martin Luther ifølge traditionen have sømmet sine teser om afladen op på kirkedøren i Wittenberg, for at indlede en akademisk diskussion om afladens teologiske og bibelske berettigelse. Om han virkelig gjorde det historisk, er der efterfølgende ofte sået tvivl om, men én ting er sikkert: offentliggørelsen af tesaerne indvarslede reformationen og kampen om et kristent menneskes frihed. Derfor er 31. oktober reformationsdag, og er som sådan blevet holdt i hævd gennem årene. I dag er det 490 år siden og vi nærmer os 500-året for reformationen, og allerede nu bør dette forberedes i god tid, og særligt i Danmark, der i Europa er et af de lande, hvor den evangelisk-lutherske tro stadig fastholdes og som derfor er bestemme for friheden. Reformationen fortjener at blive fastholdt og stadig reaktualiseret.

Baggrund for Luthers teseopslag finder vi i den udbredte afladshandel særligt i de tyske lande. Afladen udsprang af en forståelse, der byggede på at kirken havde en opsparat skat af overskydende gode gerninger, der fortrinsvis var optjent ved helgeners hjælp og i klostrenes messer. Denne skat af gode gerninger kunne almindelige mennesker få del i ved at erhverve sig aflad.

I forbindelse med den nuværende Peterskirkes opførelse indførte Pave Leo X i 1515 en såkaldt planaraflad, hvilket betyder en fuld aflad; altså eftergivelse af alle synder. I Tyskland blev denne aflad falbudt af Johan Tetzel, der blandt andet i tiden marts og april 1517 drev handlen i nærheden af Wittenberg, hvor Luther virkede som professor i teologi ved det nyoprettede universitet. Tetzel drev dog ikke sin handel i selve Wittenberg, hvor kurfyrsten Frederik den Vise havde samlet en stor samling af relikvier, der lovede 127.800 eftergivelse i skærsilden. Frederik ville ganske givet af særligt økonomiske grunde ikke have sin samlings værdi nedskrevet på grund af Tetzels afladshandel.

Afladshandlen er et spil med den menneskelige samvittighed og angst. Vi ængstes for om vi nu har gjort nok for at undslippe en straf, og afladen tilbyder den ængstede samvittighed en smule ro; men vækker stadig en ny angst for om det er nok. Afladen binder samvittigheder og træl binder mennesker. At købe aflad i en hver forstand er og bliver en stakket frist.

Luthers opgør med afladen er derfor ikke alene en historisk begivenhed; men har også langtrækkende konsekvenser for os i dag. Også i dag spørger den ængstede samvittighed om der nu er gjort nok:

overfor de fattige, overfor børnene, i det politiske og så videre. Og det er reelt nok; problemet er da, at nogle skaber forretning på ængstede samvittigheder.

Opgøret mod afladshandlen begynder for Luther to steder: dels ved et besøg i Rom i 1510-11, hvortil han af politiske grunde var udsendt af Augustinerordenen, som han tilhørte, dels ved læsning af bibelen. Luther siger selv om rejsen til Rom, at han "var så tåbelig at bringe løg til Rom, for at vende tilbage med hvidløg", hvilket for en bonde på den tid, var et meget dårligt bytte. I Rom oplevede Luther afladshandlens teologi for fuld udblæsning, og deltog blandt andet i bestigningen af Santa Scala, som er et stykke af trappen fra Pontius Pilatus' hus, og som Jesus gik på efter sin dom. Den trappe er bragt til Rom, og man kunne ved at bestige trappen, og bede et Fadervor for hvert af de 28 trin, udfri en sjæl af skærsilden. Luther ønskede at udfri sin bedstefar Heine Lindemann, og greb sig selv i at ønske at også hans forældre var døde, således at han kunne udfri dem. Men da Luther når toppen af trappen slog tanken ned i ham: tænk, hvis det ikke er sandt! Den romerske kirke binder samvittigheder til dette vanvid, og ængster den enkelte.

Det er tvivlsomt om den reformatoriske indsigt kommer for en dag her i Rom, selv om at Luthers søn Paul Luther 1582 siger, at hans far her kom i tanke om Paulus' ord fra Romerbrevet om at den retfærdige skal leve af tro, og som senere bliver et kerneord i Luthers teologi. Det synes at være en efterrationalisering. Men sikkert er det at Rom rejsen bidrager til Luthers tvivl på den herskende romerske teologi og at han i de følgende år når frem til den indsigt, at i Kristus er alt gjort. Kristus har frelst mennesket og det skal vi tro, og derved undslippe den konstante angst for om vi nu har gjort det, der skal til. Kristus har gjort det, der skal til! Derved er mennesket befriet fra en konstant bekymring for sit liv; en bekymring, som giver sig udslag i religiøsitet og undertrykkelse. Når den kristne eksempelvis ikke går med slør, som muslimerne, så er det fordi at det ikke er nødvendigt i forholdet til Gud. Kristus har befriet os til en frihed i forhold til Gud. Vi er som vi skal være i forhold til Gud. Kristus befrier fra den religiøse lov. Derfor hviler sekulariseringstanken også dybt i kristendommen, da kristentro i sin kerne er et opgør med religiøs lov og tvang. At denne lov og tvang til tider i historien har truet med at kvæle kristentroen, er et trist historisk faktum; men det rækker ikke ved kerneindsigten, som Luther når frem til, og som er det grundlæggende i den kristne forkyndelse: et kristent menneskes frihed!

Det er denne indsigt, der tvinger Luther til at foretage et opgør med afladshandlen, der truer med at tilsløre friheden. Luthers opslag af tesoerne 31.oktober 1517 indvarsler reformationen og også fødslen af den nationale selvbevidsthed, der tager kampen op med undertrykkelse og tvang. Reformationen er både en friheds- og identitetskamp, der fortjener at holdes ved lige og fortsættes også i vor tid.

Det synes indlysende, at Luther med sit opslag af de 95 teser mod afladen, ville indbyde til en akademisk disputation på universitet. Men den folkelige betydning af afladshandlen var så stor, at teserne i løbet af ganske få uger blev spredt over Tyskland af den nye bogtrykkerkunst, og afladshandlen kom til en brat ende. Derved truede Luthers teologi ikke alene åndelige spørgsmål; men også økonomiske, og de er som bekendt ofte mere tungtvejende. Hele processen mod Luther blev sat i gang, hvor Luther i diskussioner og disputationer, blev stadig mere tvunget til at slibe sine synspunkter, således at det måtte ende med udsagn som, at Paven er Anti-krist selv, da han slører Kristi frelsergerning. Hele processen endte i 1522 med at Luther erklæres fredløs; men på grund af kurfyrstens beskyttelse kan reformation af universitet og kirke fortsætte, hvilket som bekendt også får stor betydning for os i Danmark.

Det er ganske afgørende for at forstå Luther og hans bevægelse, at Luther ikke er en stuelærd mand, der af teoretiske årsager og grunde kommer i konflikt med den herskende mening. For Luther er sagen altid båret af omsorgen for den ængstede samvittighed. Et af Luthers mange slagord lyder ” pro re theologica et salute fratrum” – for teologiens sag og brødrenes frelse. Det handler om friheden i Kristus og det konkrete menneskes salighed. Derfor er Luther på ingen måder teoretiker. Han opstiller aldrig nogen lære om noget, for eksempel en lære af adskillelsen mellem tro og politik. Luther udfolder forholdet mellem tro og politik i tråd med det dybeste i den kristne tradition, således at det er muligt at drive verdslig politik, og mere væsentlig: at samvittighederne ikke skal bindes i det politiske af religiøse lov, og derved drives frem af angst for Gud.

I dag på 490-året for reformationen bør dette erindres: at vi lever på en kristen frihed. Det skal vi aldrig glemme. Og særligt ikke i vor tid, hvor denne frihed ofte synes truet. Allerede nu bør 500-året om ti år forberedes, således at vi stadig kan vise både for os selv og for andre, at vi står ved og vil kæmpe for et kristent menneskes frihed.